

PAPINSKI LEGAT GENTIL I CRKVENE PRILIKE U ZADRU POČETKOM XIV. ST.

Serđo DOKOZA
Državni arhiv Zadar

UDK 949.75:282 (Zadar)
Stručni članak

Primljeno: 31. XII. 1997.

Na svom putu kroz Dalmaciju početkom XIV. st. papinski legat Gentil stigao je u Zadar, tada jedini dalmatinski grad pod mletačkom vlašću i tu se sukobio s gradskim klerom koji ga nije htio priznati za svog legata i dozvoliti mu vizitaciju zadarskih crkava. Razlozi ovog sukoba nisu poznati i ovaj ih rad na temelju analize cjelokupnog života grada u to vrijeme nastoji dokučiti. U potrazi za njima dolazimo do obrisa jedne kod nas nedovoljno istražene problematike: kakav je društveni položaj crkve u srednjovjekovnoj dalmatinskoj komuni.

Za razliku od zadarske političke povijesti, koja je relativno dobro poznata, u proučavanju crkvenih prilika srednjovjekovnog Zadra još nisu provedena sustavna istraživanja. Knjiga C. F. Bianchia *Zara Christiana*, napisana u prošlom stoljeću, još uvijek predstavlja najznačajnije vrelo podataka za poznavanje te problematike.¹ No, oskudni su i sami izvori koji govore o crkvenoj povijesti. Zbog toga je svaki sačuvani dokument koji se odnosi na spomenutu tematiku vrjedniji, a povjesničari iz tako oskudnih izvora nastoje izvući što je moguće više, kako bi popunili praznine prouzročene njihovim nedostatkom.

1. U *Diplomatičkom zborniku Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* sv. 8. nalazi se nekoliko dokumenata koji se odnose na crkvene prilike u Zadru s početka XIV. st., a nastali su djelovanjem papinskog legata Gentila kojega je papa Kliment V. poslao u hrvatsko-ugarsko kraljevstvo da bi tamo dokončao nemire i ustoličio novu anžuvinsku dinastiju na prijestolju.² Uz to, ovaj legat je trebao izvršiti i vizitaciju hrvatskih crkava. Tom prilikom se u Zadru sukobio s gradskim klerom. Na temelju sačuvanih dokumenata ovaj će rad opisati ta zbivanja, smjestiti ih u društveno-politički kontekst vre-

¹ C. F. BIANCHI, *Zara Christiana*, vol. I, Zadar 1877.

² Tadija SMIČIKLAS, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, (DZ) VIII, Zagreb 1910, 188. i dalje.

mena i pokušati pružiti odgovarajuće objašnjenje. Navedeni dokumenti također daju uvid u crkvene prilike u našim dalmatinskim komunama, što predstavlja prilog oskudnom poznavanju ove problematike.

Osim spomenute građe u ovom radu smo se koristili i građom koja se odnosi na cjelokupno Gentilovo djelovanje u hrvatsko-ugarskom kraljevstvu tiskanom u sklopu mađarskih srednjovjekovnih izvora, u zbirci *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia*, seria I, tom 2, 1885. pod naslovom *Acta legationis cardinalis Gentilis (1307-1311)*.³

Prema slijedu koji se može uočiti u sačuvanim spisima vidi se da je najveći dio dokumenata, nastao za vrijeme trajanja ove misije, sačuvan. Za zadarske prilike, međutim, očito nedostaju neki dokumenti iz kojih bi se vidjelo rješenje pojedinih problema u koje se Gentil upleo.

Premda Gentilov sukob sa zadarskim klerom spominje uglavnom sva literatura o povijesti ovog grada, historiografija se do sada nije upuštala u dublju analizu samog događaja.

O papinskom legatu kardinalu Gentilu od Montefeltra, do sada je kod nas objavljen samo jedan rad, onaj Dane Grubera pod naslovom *Djelovanje kardinala Gentila u Hrvatskoj 1308 - 1311*.⁴ U njemu je autor faktografski i kronološki opisao legatovo djelovanje u našim krajevima, prateći ga u njegovoj misiji od spisa do spisa. Međutim, nije se puno udaljavao od samog prepričavanja dokumenata u kojima se Gentil spominje. Zbog toga je ovaj prikaz legatova djelovanja ostao izvan vremena i prostora u kojem se zbilo, a problemi kojima se bavio bez objašnjenja, kao da su se slučajno dogodili. To važi i za one dvije stranice u navedenom radu koje se odnose na opis Gentilova djelovanja u Zadru.

U ostalim djelima koja su uglavnom općeg karaktera Gentil se spominje samo usputno. Uglavnom su to sinteze nacionalne povijesti kao što je *Povijest Hrvata*⁵ V. Klaića, *Državnopravna povijest Hrvata* A. Dabinovića,⁶ ili pak velika povijest crkve u ovim krajevima D. Farlatija *Illiricum sacrum*.⁷ Njegovo djelovanje u Mađarskoj podrobnije su opisali B. Homan⁸ (*Gli Angioini di Napoli in Ungheria*) te C. Peterffy u svom povijesnom pregledu crkvenih koncila u Ugarskoj (*Sacra consilia ecclesiae Romano-catholicae in regno Hungariae celebrata*).⁹ Povijesti pojedinih dalmatinskih gradova također spominju

³ To su spisi o papinim pripremama za Gentilovu misiju izdani u zbirci izvora *Monumenta vaticana historia regni Hungariae illustrantia, series prima, tomus secundus (1885), Acta legationis cardinalis Gentilis (1307-1311)*, (u daljnjem tekstu MVH).

⁴ Dane GRUBER, *Djelovanje kardinala Gentila u Hrvatskoj 1308 - 1311*, *Nastavni vjesnik*, Zagreb 1926, sv. 34, 25-34; sv. 35, 65-82.

⁵ V. KLAJČ, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX st.*, sv. 1-5, Zagreb 1982.

⁶ A. DABINOVIĆ, *Državno pravna povijest Hrvata*, Zagreb 1990.

⁷ D. FARLATI, *Illiricum sacrum*, tom III-IV, Venetis 1765, 1769, 1775.

⁸ B. HOMAN, *Gli Angioini di Napoli in Ungheria*, Roma 1938.

⁹ C. PETERFFY, *Sacra consilia ecclesiae Romano-catholicae in regno Hungariae celebrata ab anno Christi MXXVI usque ad annum MDCCXV*, tom I, Venecija 1742.

Gentilovo djelovanje u svom gradu. Za Zadar jedino V. Brunelli u svojoj *Storia della citta di Zara* pokušava objasniti ovaj događaj.¹⁰

2. Teške političke i vjerske prilike u hrvatsko-ugarskom kraljevstvu početkom XIV.st. su glavni razlog zbog kojega je papa poslao u naše krajeve svoga legata Gentila. Njihovu okosnicu čini borba oko smjene dinastije na hrvatsko-ugarskom prijestolju popraćena skoro dvadesetogodišnjim građanskim ratom, koji je već ionako oslabljenu državu srozao u svakom pogledu. Stalna ratovanja i otimačine spustili su javni moral do tih granica da, kako papa navodi u svom pismu, *više ništa nije bilo sveto*. Crkveno je ustrojstvo bilo u potpunom rasulu, a najveći dio crkvenih imanja opljačkan ili oduzet.¹¹ Zbog toga je papa imao valjanih razloga da se uplete u ove sukobe. Uz to, on je u borbi oko prijestolja bio najvažniji oslonac nove anžuvinske dinastije. Događaji koje opisuje ovaj rad slijede kao završna faza navedenih sukoba. Prvi predstavnik nove dinastije Karlo Robert konačno je okrunjen za kralja upravo od papinskog legata kardinala Gentila, središnjeg lika ovog rada.

Upućujući Gentila u hrvatsko-ugarsko kraljevstvo papa mu daje osnovne obavijesti o zemlji u koju ga šalje. On najcrnjim bojama opisuje stanje u ovom kraljevstvu. Tako kaže da se *tamo bori kršćanstvo sa neprijateljima ljudskog roda i sijačima korova od kojih su pritisknuti višestranu i kralj i kraljevstvo*.¹² Zbog toga je Gentilov zadatak *da istrijebi, razvali, razbije i uništi te zatim da sagradi, zasadi i utvrdi u ime Gospodnje, kako mu se bude činilo da treba*.¹³ No, poznavajući tadašnje prilike možemo zaključiti da se navedeni opis odnosi uglavnom na samu Mađarsku, te da kod nas, prema sačuvanim izvorima, nema pokazatelja koji bi upućivali na postojanje opisanog rasula u tim razmjerima. Ipak, duh bezvlada zasigurno se iz Ugarske u određenoj mjeri osjetio i kod nas. Upravo se primjer sukoba papinskog legata s gradskim klerom u Zadru može protumačiti kao odraz ovakvog stanja.

3. Krajem svibnja 1308. godine (najvjerojatnije 28. svibnja¹⁴) Gentil je stigao brodom iz Italije u Split. Tu je bio lijepo primljen uz nazočnost brojnih visokih crkvenih i svjetovnih uzvanika, među kojima su, osim predstavnika ovog grada bili članovi najmoćnije hrvatske obitelji Šubića, krčki biskup i predstavnici grada Trogira. Odatle je

¹⁰ V. BRUNELLI, *Storia della citta di Zara*, Trieste 1974. Radovi koji obrađuju anžuvinsko razdoblje ne donose podataka koji bi pomogli rasvjetljavanju ove problematike. Takvi su N. KLAIĆ, I. PETRICIOLI, *Prošlost Zadra II.*, Zadar 1975. i E. Peričić, *Zadar u doba prvih veza s Anžuvincima, 1269-1280*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, sv. 23/1983-84, Zadar 1984.

¹¹ B. HOMAN, n.dj. 52.

¹² MVH. 2,3.

¹³ ISTO, 3.

¹⁴ Prvi dokument koji ga sada spominje nosi datum 29. svibnja 1308. g. (DZ. VIII. 159) Tada je naime trogirski općina zbog dolaska fratra Gentila odredila šest poslanika koji će zajedno s gradskim potestatim i biskupom trogirskim otići u Split i pozvati kardinala da dođe u njihov grad i tu pomogne da se riješi sukob sa Šibenikom. Ako Trogirani za njegov dolazak znaju 29. svibnja, mogli bismo pretpostaviti da je barem dan ranije 28. svibnja legat stigao u Split.

papinski legat, rješavajući usput probleme pred njega iznesene, nastavio svoje putovanje preko Trogira, Skradina, Zadra, Senja, i Zagreba u Mađarsku, da bi tamo obavio glavninu zadatka zbog kojega je poslan. Tako je u rješavanju splitskih problema između ostaloga izopćio tamošnjeg nadbiskupa Petra. U Trogiru se pozabavio odnosom između crkve i općine i sukobom oko podjele desetine, a u Skradinu se susreo s najvećim hrvatskim velikašem tog vremena Pavlom Šubićem. Odatle je stigao u Zadar gdje su uslijedila zbiivanja kojima se bavi ovaj rad.

Prelaskom na područje Zadra koji je tada bio pod mletačkom vlašću Gentil je praktično prešao državnu granicu između hrvatsko-ugarskog kraljevstva i Mletačke Republike.

Već samim pregledom dokumenata koji se odnose na legatov boravak u ovom gradu mogu se uočiti neke nejasnoće. Naime, od 27. lipnja, kada je Gentil izdao zadnju ispravu u Skradinu,¹⁵ pa sve do 23. srpnja, kada se u jednoj ispravi spominje Gentilov boravak u Zadru, dakle skoro mjesec dana, nemamo nikakvih vijesti o papinskom legatu. Ako se zna da se on uputio iz Skradina u pravcu Zadra, te da je 28. lipnja, tj. dan kasnije, boravio u Vrani,¹⁶ za pretpostaviti je da je u roku od par dana stigao u Zadar. Prvi već navedeni dokument sa spomenom papinskog legata u ovom gradu nosi datum 23. srpnja 1308. i kaže kako je zadarski svećenik Butuan iz Sv. Marije Velike došao pred Gentila koji je bio smješten u nadbiskupskoj palači i priznao ga za zadarskog i dalmatinskog legata, te opozvao sve svoje apelacije protiv njega.¹⁷ Iz ovoga proizlazi da je legat stigao u Zadar mnogo prije nastanka ovog dokumenta, čime je dan odgovor na pitanje gdje je bio od zadnjeg njegovog spomena u Skradinu, te da se u Zadru, kako doznajemo iz kasnijih dokumenata, odmah po dolasku sukobio sa zadarskim svećenstvom. No, o tome ne postoje sačuvani neposredni podaci. Prema tome, prvi nama poznati dokument koji ga spominje iz kasnije je faze razvoja događaja, kada je već jedan od svećenika, rečeni Butuan, popustio pred legatovim prijetnjama i prešao na njegovu stranu.

Sljedeći dan, 24. srpnja, bio je u Zadru vrlo buran. Gentil je najprije ponovio poziv rapskom biskupu da se pod prijetnjom izopćenja pojavi pred njim. Ali budući da je i Rab tada potpadao pod onaj dio Dalmacije pod vlašću Mečana pa isto kao i Zadar nije htio priznati Gentila za svoga legata, rapski se biskup odbio pojaviti. Zbog toga je Gentil nakon mise, u nazočnosti mnoštva građana, protiv njega izrekao presudu izopćenja.¹⁸

Iz Gentilove optužbe, kasnije podignute protiv klera, vidi se da je istog dana, 24. srpnja, dok je Gentil čekao rapskog biskupa i protiv njega izricao navedenu presudu, u gradu stanje postajalo dramatično. Gradski je kler pobunio cijelo gradsko pučanstvo protiv papinskog legata. Nekontrahirane su mase trčeci došle pred katedralu, s njenih vrata istrgle Gentilov proglas s presudama i procesima, te ga, uz odobravanje i poticanje nazočnih

¹⁵ DZ, VIII, 185.

¹⁶ ISTO, 180.

¹⁷ ISTO, 188.

¹⁸ ISTO, 189,190.

svećenika, sramotno uništile. Zatim se svjetina okomila na članove Gentilove pratnje, progoneći ih sve do vrata kuće gdje su bili smješteni.¹⁹

Stanje se nije smirilo ni sljedećih dana kada se u crkvi Sv. Dominika sakupilo mnoštvo klerika i naoružanih laika i tu ponovo huškalo puk protiv papinskog legata i njegove pratnje, te protiv gradskog rektora. Zvonima najveće zadarske crkve pozivan je narod na pobunu, a kad se doznalo da je i protiv njih izrečena kazna izopćenja, duže vremena su se po gradu čule psovke.²⁰ Gentil izgleda nije posustajao niti se uplašio ovih događanja, nego je već sljedećeg dana, 29. srpnja, uputio ponovni poziv zadarskom svećenstvu da pod prijetnjom izopćenja dođe preda nj i položi račune o stanju svojih crkava.²¹ Uz kaznu je slijedilo i oduzimanje titula i prava na uživanje crkvenih imanja. Budući da je u vrijeme dolaska papinskog legata zadarski nadbiskup bio odsutan, poziv je upućen njegovom zamjeniku, generalnom vikaru *Paulusu de Fulgineu*. Po svemu sudeći ova je osoba stajala na čelu pobune.

Istoga dana legat je uputio pozive svim važnijim crkvenim dostojanstvenicima u gradu. To su Šimun, župnik Sv. Petra Starog, Stjepan, župnik Sv. Petra na trgu, Krševan, župnik Sv. Marije Velike, Miha, primicer, Marko, zadarski arhiepiskop i Martin, župnik Sv. Mihovila.²² Svakome od navedenih Gentil je u pozivu iznio kako je doznao da baš njegova crkva treba obnovu pa želeći se o tome što bolje obavijestiti poziva dotičnog da se dan nakon primitka poziva pojavi pred njim. Ako bi to odbio, treba se od tog trenutka smatrati izopćenim, a njegova dobra oduzetima.

Iz daljnjeg slijeda događaja zaključujemo da se zadarski svećenici nisu pojavili i samim time da su potpali pod kaznu izopćenja. Svi okrivljenici su 1. kolovoza, na razini zadarske i rapske biskupije, uputili pismo papi u kojem se ne navodi da ih je papinski legat Gentil izopćio nego da ih je suspendirao (*...ab administratione...privavit seu suspendit...*) zbog toga što mu nisu dozvolili da izvrši vizitaciju njihovih crkava. Oni su naime smatrali kako je za njih zadužen legat gospodin Napoleon, dok Gentila ne smatraju nadležnim za mletačke posjede u Dalmaciji.²³ U ovom prizivu na papu, u popisu svećenstva, uz biskupa rapskog Jurja stoje: Vito, opat samostana Sv. Krševana, Ivan, opat samostana Sv. Kuzme i Damjana, Matej, opat Sv. Mihovila sa Brda, zatim župnici Sv. Petra Starog i Sv. Petra Novog, Sv. Mihovila i sve druge crkvene osobe pogođene legatovom presudom. Dakle svi su važni zadarski svećenici bili protiv Gentila. U ispravi se spominje i legat Napoleon čija će uloga u ovim zbivanjima biti posebno obrazložena.

Dana 2. kolovoza Gentil je spremio optužnicu protiv svih svećenika koji su sudjelovali u nemirima 24. i 28. srpnja, te im poslao poziv da se pred njim pojave i opravdaju od navedene optužbe, jer će u protivnom cijeli postupak biti obavljen bez njih.²⁴

¹⁹ ISTO, 193.

²⁰ ISTO.

²¹ ISTO, 190.

²² ISTO, 191.

²³ ISTO, 194.

²⁴ ISTO, 192.

Istog dana, 2. kolovoza, on je uputio poseban poziv opatici samostana Sv. Marije Male da mu podnese račune o stanju u svojoj crkvi i samostanu, no zbog nedostatka drugih izvora ne zna se je li opatica na to pristala ili se pridružila već pobunjenim svećenicima.²⁵

Opisana su zbivanja prouzročila da cijelo zadarsko svećenstvo bude izopćeno, što znači da mu je bilo zabranjeno obavljanje svih crkvenih poslova. Može se zamisliti kakav je nered trebao nastati kad je cijela crkvena institucija, koja je praktično bila "žila kučavica" u životu srednjovjekovnog grada, odjedanput prestala djelovati.

Zbog toga ne čudi događaj koji se zbio 3. kolovoza, kada je grupa svećenika, trećeg dana nakon izricanja navedene kazne, prekršila izrečenu presudu i obavila crkveni obred pri sahrani Marice, kćeri zadarskog plemića pokojnog *Simona Canda*. Ovaj obred obavili su Vito, opat Sv. Krševana, Ivan, opat Sv. Kuzme i Damjana i Matej, opat Sv. Mihovila u Brdima sa još nekim svećenicima. Na sprovodu su se pojavila i dva člana iz Gentilove pratnje, *Beraldus de Firmo* i legatov notar *Filip de Cingulo*, te protestirali što izopćeni svećenici, bez ikakva srama i straha od izrečene kazne, javno obavljaju svećeničku dužnost. Cijeli se ovaj događaj zbio u crkvi zadarskih fratar minorita.²⁶

O ovom sukobu i uopće o djelovanju papinskog legata Gentila u Zadru više nije sačuvan niti jedan podatak. Kako je cijela stvar završila, može se samo nagađati na temelju nekih kasnijih zadarskih događaja. Desetak godina kasnije, 1320. godine, za zadarskog je nadbiskupa izabran svećenik *Giovanni Butuan*, jedina crkvena osoba koja je pristala uz Gentila, što je vjerojatno papina nagrada za odanost njegovom predstavniku, a također i znak da je papa cijelo vrijeme sukoba bio na strani Gentila protiv pobunjenog svećenstva. Tako je vjerojatno sukob završio popuštanjem zadarskog svećenstva i priznanjem papinskom legatu prava na vizitaciju njihovih crkava.

4. Promotri li se cijeli događaj koji na prvi pogled izgleda potpuno jasan, njegov sažetak bi izgledao ovako: Gentil je pokušao izvršiti vizitaciju zadarskih crkava, a gradsko mu svećenstvo to nije dopustilo jer je smatralo da legat nije od pape dobio nadležnost za vizitaciju crkava na mletačkim posjedima u Dalmaciji i zbog toga je među njima izbio sukob.

U navedenom, međutim, ne izgleda uvjerljiva iznesena postavka da su zadarski svećenici, samo zbog toga što su smatrali da Gentil nema papino dopuštenje da izvrši vizitaciju njihovih crkava, podigli cijeli narod na noge i izazvali u gradu pravu pobunu. Oni su se zasigurno pozivali na pravnu osnovu prema kojoj, kako su oni smatrali, navedeni legat ne smije izvršiti vizitaciju njihovih crkava. Ako se pak slučaj pokuša sagledati s druge strane, dobiva se jasnija slika stvari: da je zadarskom svećenstvu, iz nekog razloga odgovala Gentilova posjeta, oni se sigurno ne bi pozivali na pravne argumente da je spriječe. Pored toga, ti pravni argumenti nisu, kako će se vidjeti, u potpunosti na strani Zadrana. Iz navedenoga proizlazi da pozivanje zadarskog svećenstva na pravne ar-

²⁵ ISTO, 194.

²⁶ ISTO, 195.

gumente nije učinjeno s namjerom da se istjera pravica, nego da se kler samo njima poslužio kao oružjem protiv nepoželjnog gosta.

Zašto bi Gentil bio nepoželjan nije poznato. Uzrok tome bi mogao biti političke prirode, tj. specifičnost političkog položaja zadarske u odnosu na ostale dalmatinske komune početkom XIV. st. Nadalje, jedno od mogućih objašnjenja mogla bi biti i pretpostavka da je stanje u zadarskoj crkvi zaista tako loše da se svećenici boje prikazati ga Gentilu. Sam legat navodi u svojim pismima pojedinim crkvenim dostojanstvenicima da ga je papa poslao da izvrši obnovu crkava i samostana ("*circa reformationem ecclesiarum et monasteriorum..*") jer je zadarska crkva u moralnom i materijalnom smislu propala ("*quod ecclesia Jadrensis in spiritualibus et temporalibus dicitur esse collapsa*").²⁷ O prirodi te obnove ništa se ne govori, no i ona je zasigurno mogla izazvati strah kod gradskog klera i tako postati uzrok pobune.

S druge strane, sva navedena zbivanja posredno nam govore i o položaju crkve u dalmatinskoj komuni u srednjem vijeku, što je u našoj historiografiji slabo obrađeno. Iz ovih se zbivanja vidi kolika je snaga crkve u dalmatinskom gradu.

Analiza navedenih razloga koji bi mogli biti uzrok pobune zadarskog svećenstva protiv papinskog legata Gentila, trebala bi pokazati koliko su pravni ili politički čimbenici ili pak loše stanje u zadarskim crkvama utjecali na tijek ovih zbivanja. Na kraju treba vidjeti koliko opisani događaji osvjetljavaju položaj crkve u dalmatinskoj komuni.

5. U izvorima su sačuvane punomoći koje je papa dao ovom legatu prilikom njegovog upućivanja u misiju. U njima se nalazi odgovor na tvrdnje zadarskog klera koji je osporavao Gentilu da prelaskom s hrvatsko-ugarskog na mletački teritorij obavlja dužnost papinskog legata i izvrši vizitaciju njihovih crkava.

U jednoj se punomoći navode pokrajine za koje će važiti dane mu ovlasti ²⁸ Među njima se spominje i Dalmacija. No, budući da za crkvenu hijerarhiju političke granice između pojedinih država nemaju neko posebno značenje, papa nije točno naveo da li se navedene ovlasti odnose i na mletačke posjede u Dalmaciji. Prema njegovom shvaćanju očito nije bila značajna činjenica da je jedan dio Dalmacije bio pod vlašću Venecije. To međutim nije spriječilo Zadrane da iskoriste navedenu formulaciju kao argument protiv Gentila. No njegove su kompetencije bile takve da je on praktično na terenu bio neprikosnoven. Pa čak da su Zadrani i bili u pravu u svojim tvrdnjama da Gentil nema ovlasti i nad mletačkim dijelom ove pokrajine, postoji više isprava koje mu to dodatno omogućuju. Iz jedne isprave je vidljivo da ovaj legat ima pravo izaći izvan granica određenih misijom. To bi u ovom slučaju bio Zadar. Nadalje, u zadnjoj punomoći papa dozvoljava Gentilu da učini sve ono što mu u poslu bude korisno za daljnji tijek misije. Ta odredba daje legatu toliko široke ovlasti da sve zadarske primjedbe (naravno i sporna vizitacija zadarskih crkava) pred njom prestaju. Dakle, kada je Gentila put po Dalmaciji doveo do Zadra i kada

²⁷ ISTO, 190.

²⁸ MHV, 10.

je u tom gradu odlučio izvršiti vizitaciju crkava, to mu je, prema papinskim punomoćima, bilo dozvoljeno. Uz to u papinim uputama dozvoljava se Gentilu da može upotrijebiti izricanje najtežih crkvenih kazni izopćenja u slučaju da je protiv njega ili protiv nekoga od njegovih ljudi načinjena nepravda, te da je, ako ustreba, može koristiti i protiv nosilaca kako crkvenih tako duhovnih vlasti pa tako spominje biskupe, nadbiskupe, kraljeve i knezove.²⁹ Po toj je osnovi Gentil izrekao više kazni izopćenja među kojima i onu u Zadru kojom je ekskomunicirao svo zadarsko svećenstvo.

Prema tome pravni razlozi naklonjeniji su papinskom legatu nego zadarskom kleru.

6. U pismu upućenom papi kler se žali na Gentila, navodeći da je za njihove probleme zadužen jedan drugi legat po imenu Napoleon.³⁰

O tom legatu malo se zna. Sačuvano je nekoliko isprava na temelju kojih se može u određenoj mjeri rekonstruirati njegovo djelovanje, utvrditi uloga i područje za koje je bio zadužen, a zatim iz toga pokušati zaključiti koliko su Zadranu u pravu kad se na njega pozivaju. Njegovo ime se prvi put spominje 1307. godine, dakle godinu dana prije dolaska Gentila u Dalmaciju.³¹ No, on se nikad nije pojavio u našim krajevima, nego je svoje odluke slao iz Italije. Svi dokumenti koje je izdao odnose se na mletačko područje u Dalmaciji (Rab, Krk, Zadar i Dubrovnik), iz čega se može zaključiti da su to i granice njegove misije. Prema nekim pokazateljima vidi se da je u svijesti zadarskog svećenstva stvarno postojao Napoleon, kao za njih zadužen papinski legat. Tako se npr. samostan sv. Nikole, koji nije sudjelovao u sukobu s Gentilom, zbog nesuglasica koje je imao s općinom za njihovo rješavanje obratio papinskom legatu Napoleonu, a ne Gentilu.

Iz toga proizlazi da je dolaskom u Zadar Gentil stvarno zašao na područje na kojemu je crkvene probleme rješavao legat Napoleon. No, to samo po sebi ne znači da je Gentil načinio nekakav prekršaj, niti može poslužiti kao opravdanje zadarskom kleru za pobunu. Ako je uopće postojalo razloga za spor, njima se trebala pozabaviti viša crkvena instanca. Ovako se može zaključiti da je pozivanje Zadrana na ovog legata samo izgovor kako bi izbjegli Gentilovu vizitaciju. Očito je da Zadranima više odgovara legat koji djeluje iz Italije, a ne dolazi u kontrolu.

7. Treba također vidjeti koliko su političke prilike bile naklonjene Gentilu, odnosno koliko su one mogle biti uzrok navedenim zbivanjima.

Prelaskom iz onog dijela Dalmacije koji je bio u sklopu hrvatsko-ugarskog kraljevstva u Zadar koji se nalazio pod mletačkom vašću, Gentil se našao u potpuno novom političkom okruženju. Ovaj grad se upravo nalazio u vrenju pred još jednom pobunom protiv mletačkih vlasti. Venecija je, zavladaвши gradom, nakon posljednje pobune Zadra 1247. g. uspostavila nad njim čvrstu vlast s mletačkim knezom na čelu općine i nadbiskupom koji je na čelu crkvene organizacije došao po preporuci Mlečana. Mletački građani u Zadru su

²⁹ ISTO.

³⁰ Vidi bilješku 23.

³¹ DZ, VIII, 134.

imali privilegij da budu oslobođeni od plaćanja svih doprinosa općini,³² dok je zadarska trgovina sputavana. Na "vanjskopolićkom planu" Zadrani su u potpunosti ovisili o Mlećima, pa su tako morali biti u neprijateljskim odnosima s Ankonom kad su Mlećani bili s njima u sukobu, a spor između općine Recanati i Zadra rješavalo je mletačko vijeće, dok su se Zadrani morali pokoriti donesenoj odluci.³³

Nasuprot tome, Zadrani su u ovom razdoblju bili u dobrim odnosima sa Šubićima. Tako je 1274. u Zadru sklopljen mir između Omišana i Mlećana uz sudjelovanje grupe zadarskih plemića.³⁴ Desetorica Zadrana bila su 1277. jamci bibrskim knezovima prilikom sklapanja mira s Mlećanima.³⁵ Iste godine Zadrani Prestantio Cotopagna i Domaldo Zadulini zajedno su s Jurjem Šubićem bili izabrani od Splicišana za suce prilikom sklapanja mira s Trogirom.³⁶ Tri godine kasnije Prestantio Varikaša i Domaldo Zadulini zastupali su bibrske knezove kod dužda.³⁷ Ovi isti 1290. posreduju pri sklapanju još jednog mira između Venecije i Šubića.³⁸ Godine 1292. Zadar je opet poslužio kao mjesto pregovora između omiških gusara, koje je zastupao njihov knez Juraj Šubić i mletačkih predstavnika.³⁹ Iste je godine zabilježena i posjeta bana Pavla ovom gradu u pratnji Mladena i Martina Šubića. Tom su prilikom donijeli kao dar gradu srebrne relikvijare. Ipak, kao najbolji pokazatelj odnosa s ovom hrvatskom obitelji može poslužiti predstojeća pobuna u kojoj su Zadrani zbacili mletačku vlast i za svoga kneza proglasili Mladena Šubića.

Zadrani su bili u dobrim odnosima i s novom dinastijom Anžuvina. I obratno, Napuljski su kraljevi imali veliko povjerenje u Zadrane i koristili se njihovom lukom premda se ona nalazila u sastavu druge države, te ovaj grad darivali brojnim trgovačkim povlasticama. Tako je kralj Karlo Martel godine 1292. izbavio iz zatvora zadarskog trgovca *Desu Zadulina* i vratio mu otetu robu.⁴⁰ Godinu dana kasnije izdao je dozvolu Zadranima za izvoz žita iz Napulja,⁴¹ a godine 1294. nagradio je Zadrana Mavra Zadulina za učinjene mu usluge.⁴² Očito je da su stanovnici ovog grada bili skloni Šubićima i hrvatsko-ugarskom kraljevstvu pa se prema tome u činjenici da je Gentil došao u Zadar iz tog kraljevstva, konkretnije iz Skradina, gdje je bio gost Pavlu Šubiću, ne može tražiti uzroke pobune protiv papinskog legata.

Uz to, u samom gradu je oduvijek bila jaka monarhistička stranka, a jedno od najjaćih njenih uporišta je upravo samostan svetog Krševana. To, što opata ovog samostana nalazimo na ćelu pobune protiv Gentila, jedan je od problema na koje će ovaj rad pokušati

³² N. KLAIĆ, I. PETRICIOLI, *Prošlost Zadra, II.*, Zadar 1975, 223.

³³ Š. LJUBIĆ, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletaćke republike, I.*, Zagreb 1868, 243.

³⁴ DZ, VI, 77.

³⁵ DZ, VII, 6.

³⁶ ISTO, 6.

³⁷ N. KLAIĆ, I. PETRICIOLI, n. dj., 206.

³⁸ Š. LJUBIĆ, n. dj., 147, 148.

³⁹ DZ, VII, 70.

⁴⁰ ISTO, 95.

⁴¹ ISTO, 150.

⁴² ISTO, 179.

dati odgovor. Ipak, sama činjenica potvrđuje da politički razlozi nisu mogli biti uzrok pobune protiv ovog papinskog legata.

No, isto tako možemo pretpostaviti da je mletačkim vlastima ova pobuna išla u korist, ako ni zbog čega, onda zbog napetih odnosa s papom zbog rata kojega je Serenissima tada vodila s papinstvom oko grada Ferare i koji će nešto kasnije završiti njenim izopćenjem. Međutim, u sačuvanim izvorima ne postoje naznake koje bi upućivle na nesklonost mletačkih vlasti prema papinskom legatu. Na jednom se mjestu čak spominje kako su svećenici bunili narod protiv Gentila i gradskog rektora.⁴³ Ali zbog nedostataka izvora ne možemo razjasniti ovaj kontradiktoran podatak.

8. Drugi mogući razlog pobune je stvarno postojanje nereda i rasula u zadarskoj crkvenoj organizaciji. Analizom sačuvanih dokumenata za ovo razdoblje vezanih uz crkvenu tematiku u Dalmaciji mogu se utvrditi neki procesi koji su karakteristični za tadašnji razvoj katoličke crkve. Njih se susreće i u zadarskim izvorima. Štoviše, crkvena organizacija u Zadru, prema onome koliko se može dokučiti, pokazuje se jačom od istih u nekim drugim dalmatinskim gradovima.

Tako se u cijeloj Dalmaciji može pratiti proces prelaza izbora biskupa i nadbiskupa s gradskog kaptola na papu, što je u duhu papine tendencije ka centralizaciji i većoj kontroli nad pojedinim biskupijama. Taj prelaz se nije zbilo odjednom, nego postupno, kako bi se u kojem gradu za to pojavila prilika ili potreba. Ova se praksa u doba anžuvinske vlasti ustalila, a vladari su na nju šutke pristajali.⁴⁴ Primjeri koji bi potkrijepili tu pojavu mogu se naći u biskupijama Dalmacije, Slavonije i Ugarske. U Dalmaciji je prvi put susrećemo upravo u Zadru. Kad je 1288. u ovom gradu prilikom izbora novog nadbiskupa došlo do sukoba unutar samog kaptola, papa je spor riješio tako da je pravo izbora zadarskog nadbiskupa preuzeo na sebe.⁴⁵ Na Krku je papa iskoristio svađu oko izbora novog biskupa između dominikanaca i franjevac a i 1290. na biskupsku stolicu postavio svog čovjeka. Kad je u Splitu, koji je potkraj XIII. st. u sukobima oko prijestolja bio na strani posljednjeg Arpadovića Andrije III., umro nadbiskup, papa, inače sklon Anžuvincima, postavio je 1294. na to mjesto nikog drugog do kapelana anžuvinske kraljice Marije, franjevca Petra. Ne treba ni navoditi da je glavni cilj ovakvog izbora bila želja pape da preko crkvene organizacije ostvari svoje političke namjere.

Drugi proces karakterističan za ovo razdoblje, koji također možemo pratiti u zadarskoj crkvenoj organizaciji, jest sukob između crkve i općine oko sredstava za gradnju, odnosno obnovu katedrale. Identičnu je situaciju Gentil zatekao u Trogiru gdje se također podizala katedrala. Ovakav posao je za komunalno društvo predstavljao veliko opterećenje i iziskivao ogromna sredstva od cijele zajednice, kako od njenog duhovnog, tako i od onog svjetovnog dijela. Od crkvenih sredstava trebala se za izgradnju katedrale (*fabrica*) koris-

⁴³ DZ, VIII, 193.

⁴⁴ S. ANTOLJAK, *Bune pučana i seljaka*, Zagreb 1956, 115.

⁴⁵ D. FARLATI, n. dj., V, 84.

titi četvrtina crkvene desetine. Naime, desetina se prema starom običaju dijelila na četiri dijela: jedan je išao nadbiskupu, drugi kaptolu, treći za popravak crkve, a četvrti za pomoć sirotinji. Izgleda međutim da se ovaj red u dalmatinskim gradovima nije poštovao. Zbog toga je komuna postavila pitanje kontrole nad tim sredstvima. No, kako se kasnije ispostavilo, to joj je bila samo izlika da se umiješa u kontrolu nad crkvenim dobrima, što je izazvalo spomenuti sukob. U Zadru je oko tog problema 1302. u sukobu između općine i nadbiskupa sudjelovao i gradski puk. No, nadbiskup je uspio gradskim vlastima nametnuti svoje rješenje problema, prema kojemu će on odrediti jednog laika i jednog svećenika da pod njegovim nadzorom obavljaju taj posao, dok će gradski knez imati pravo samo jednom godišnje izvršiti uvid u njihov rad. Kao garanciju da će sve biti u redu, nadbiskup je svečano dao obećanje općini da neće raditi ništa što bi bilo protiv utvrđenog dogovora.⁴⁶ U Trogiru je stvar završena tako da je trogirski biskup morao popustiti pred općinarima i pristati da pri podjeli desetine glavnu riječ vodi laik, kao kontrolor nametnut od gradskih vlasti, što je izazvalo dodatne probleme koje je Gentil morao rješavati. Zadarska nadbiskupija je dakle nedugo pred Gentilov dolazak uspjela sklopiti mir s općinom u svezi podjele crkvene desetine i tako uspješno riješiti problem koji je u to vrijeme opterećivao odnose između crkvenih i duhovnih vlasti u ovoj pokrajini.

Ovaj primjer još očitije nego prethodni pokazuje da se u Zadru radi o jednoj snažnoj crkvenoj organizaciji, te da nema elemenata za tvrdnju o postojanju kaotičnog stanja.

Zanimljivo je mišljenje starijeg pisca zadarske povijesti V. Brunellija koji je, u pokušaju razrješavanja sukoba vezanih uz Gentilov dolazak, spojio gore iznesene nesuglasice između nadbiskupa i općine i legatov dolazak. On navodi kako je ovaj legat, stigavši iz hrvatsko-ugarskog kraljevstva, svojom neumjerenošću izazvao nemire u gradu u kojem je upravo nedavno, zahvaljujući sporazumu oko podjele desetine između općine i crkve, postignut mir.⁴⁷ On je tako pokušao postaviti tezu koju smo upravo demantirali: da su naime Zadrani bili promletački orijentirani i da zbog toga papinski legat, stigavši u ovaj grad sa hrvatsko-ugarskog teritorija, nije dobro došao. K tome, iz navedenog proizlazi da za navedenog autora sve što dolazi iz susjednog kraljevstva ima negativni predznak, pa su u tom kontekstu i nejasni događaji vezani uz Gentila morali biti protumačeni na takav način.

Ako se navedeni sukob oko desetine u Zadru usporedi s već spomenutim identičnim trogirskim slučajem, vidi se da je Gentil ovaj drugi razriješio na isti način na koji su to učinili i Zadrani. Stoga možemo zaključiti da papinski legat, dolaskom u Zadar, nije imao namjeru umiješati se u ovaj već riješeni sukob, jer se očito slagao s njegovim rješenjem. Dakle, Brunelli je u namjeri da razriješi zbivanja vezana uz Gentilov dolazak, spojio dva događaja koji nemaju baš nikakvih dodirnih točaka. onaj o podjeli desetine i pobunu crkve i građana protiv papinskog legata.

⁴⁶ DZ, VIII, 35.

⁴⁷ V. BRUNELLI, n. dj., 430.

Jedan podatak bi nas ipak mogao upućivati na postojanje nesređenih prilika u zadarskim crkvama. Naime, nedugo pred Gentilov dolazak, vizitaciju je u samostanu sv. Krševana izvršio gradeški patrijarh Egidie. Prema onome što je sačuvano, on nije bio zadovoljan sa zatečenim stanjem samostana i njegovih dobara. Ako bi se na temelju ovog podatka pokušao stvarati zaključak, moglo bi se reći da je stanje u sv. Krševanu, a možda i u ostalim samostanima, bilo loše, pa da je zbog toga postojao strah od vizitacije papinskog legata. No, tako značajan zaključak donesen na temelju samo jednog podatka ne bi bio relevantan.

Izgleda da ni sam Gentil nije bio dobro upoznat sa stanjem u zadarskoj crkvenoj organizaciji. Usporedbom pojedinih dokumenata kojima se obraća kleru, dolazimo do zaključka da se u svakome koristi istom formulacijom. On navodi kako je do njega došla vijest da su zadarske crkve u duhovnom i svjetovnom smislu u propadanju i kako je baš crkva dotičnog svećenika u lošem stanju (*...ad nos fidedigna relatione ac fama pervenit, quod ecclesia tua correctionis et reformationis noscatur plurimum indigere...*) i da je kleru potrebna obnova. Sama činjenica da je ovakvo pismo uputio svim svećenicima u pojedinim gradskim crkvama i da se u svima spominje ista formulacija, ukazuje nam da je to napisano rutinski i da legat nije puno znao o stanju u zadarskoj crkvi kao organizaciji, niti o stanju u pojedinim njenim crkvama. Iz konteksta cjelokupnog njegovog djelovanja moglo bi se zaključiti da se najveći broj informacija kojima je Gentil baratao odnosi na stanje u Madarskoj gdje se trebao odvititi najvažniji dio njegove misije.

9. Teško je odrediti i kojoj je strani u sukobu pripadao svaki pojedini sloj gradskog stanovništva. Premda je Mlečanima sigurno odgovaralo da se ovakav sukob zbio, ipak nema podataka da su gradske vlasti sudjelovale u sukobu. Štoviše, jedan podatak nas upućuje na suprotan zaključak. Prema njemu je pobunjeno pučanstvo, kada je pobuna dosegla svoj vrhunac, uzvikivalo pogrdne povike protiv papinskog legata i protiv gradskog rektora. Ovim su dakle Gentil i rektor stavljeni na istu stranu nasuprot puku, što još više čini stvar nejasnom, jer između Gentila i rektora se ne može na temelju sačuvane građe utvrditi nikakva veza, niti se može zaključiti u kakvom je odnosu bio papinski legat s mletačkom upravom u Zadru.

Također se ne zna ništa o sudjelovanju plemića u ovim događajima. U opisu pobune govori se o sakupljenom narodu, najprije pred katedralom, a par dana kasnije u crkvi sv. Dominika, koji je mahao oružjem i uzvikivao protiv papinskog legata. No, točno se ne navodi da li se među pukom nalazio i koji plemić. Nakon Gentilova odlaska iz Zadra spominje se u sastavu njegove pratnje zadarski plemić *Vid Varikaša*.⁴⁸ Na temelju ovog podatka teško je utvrditi kakvu je ulogu u ovim događajima zauzimao gradski patricijat, odnosno, je li Vid Varikaša bio jedini plemić naklonjen legatu.

⁴⁸ DZ, VIII, 203.

10. Opisani događaji osim što otkrivaju sukob oko papinskog legata kojeg zbog nedostataka vrela nije moguće objasniti na zadovoljavajući način, ukazuje na jednu vrlo važnu problematiku koju hrvatska historiografija nije dovoljno eksploatirala. Riječ je o ukupnom položaju i značenju crkve kao jednog od glavnih središta moći u srednjovjekovnom gradu. Utjecaj svećenstva kod puka u to doba je ogroman. Samo gradsko društvo u srednjem je vijeku daleko od današnjeg pojma civilnog društva. U njemu religija i tradicija imaju snažnog udjela. Moć riječi izrečene s oltara tolika je da se njome, kako to pokazuje ovaj slučaj, postiže izlazak naroda s oružjem na ulicu, psovanje papinskog legata i paranje njegovog proglaša s vrata katedrale.

Govoreći o gradskom svećenstvu mora se imati na umu njegova brojnost u to doba. Prema nekim autorima u Zadru je u XIV. st. živjelo oko 400 duhovnih osoba bez franjevac i dominikanaca.⁴⁹ Premda se taj broj ne bi mogao lako dokazati, a isto tako ni pobiti, ipak se taj broj čini previsokim. Prema popisu stanovništva Zadra iz 1527. godine u gradu je tada živjelo 242 duhovne osobe.⁵⁰ Ako se uzmu u obzir sve okolnosti u kojima se Zadar nalazio početkom XIV. st. i one u kojima se nalazio početkom XVI. st. a koje nisu predmet ovog rada te ih nećemo ovdje podrobnije razlagati, za pretpostaviti je da se broj duhovnih osoba u gradu nije znatno izmijenio. S obzirom na veličinu ovoga grada u srednjem vijeku i važnost klera u to doba, ovaj broj predstavlja potencijal čiji se utjecaj osjeća na svim poljima života od duhovnog do političkog, kako unutar samog grada, tako i na vanjskom planu. To nam potvrđuje i činjenica da su Mlečani kroz cijelo XIII. i XIV. st. neuspješno pokušavali uspostaviti vlast nad zadarskim klerom koji je bio *prougarski orijentiran*,⁵¹ ali im to nikad u potpunosti nije pošlo za rukom.

Jedno od obrazloženja pobune protiv papinskog legata zasigurno je i utjecaj kaotičnog stanja u hrvatsko-ugarskom kraljevstvu. Zadar se također nalazi na području obilježenom istim značajkama koje su opisane u uvodu ovog rada, pa se može pretpostaviti da su ova zbivanja odraz takvog stanja, tj. crkvena je disciplina popustila i u Zadru, što se očitovalo u onako grubom ponašanju svećenika.

U navedenom događaju zadarska crkva preuzima na sebe i ulogu suca u stvarima za koje nije nadležna. Naime, ona se usuđuje sama procjenjivati je li za njeno područje zadužen papinski legat Gentil ili Napoleon, a zatim prema donesenoj prosudbi i djelovati, tj. ona diže gradski puk protiv papinskog legata, čime je zasigurno prekršila svoje ovlasti. Iz toga proizlazi da je kler to učinio zbog svojih interesa jer puk nije imao nikakvog razloga za ljutnju na papinskog legata. Teško je procijeniti je li ovakvo ponašanje Crkve uopće u skladu sa službenim stavom gradske uprave i vodećeg patricijskog sloja. Ona se pokazuje kao samostalno središte moći koje manipulira masama za svoje potrebe. Njenu snagu potvrđuje i činjenica da se, prema do sada poznatim podacima, ni gradska uprava,

⁴⁹ N. KLAJČ, I. PETRICIOLI, n. dj., 241.

⁵⁰ T. RAUKAR, I. PETRICIOLI, F.ŠVELEC, Š. PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom*, Zadar 1987, 263.

⁵¹ V. BRUNELLI, n. dj., 380.

ni plemstvo, kao ni druga središta moći u gradu, nisu miješali u sukob dok je nekontrolirana masa pučana harala gradskim ulicama.

11. Analizom Gentilova posjeta Zadru uspostavljen je društveni i politički okvir u kojem su se događaji odvijali, tj. rasvijetljene su okolnosti pod kojima je došlo do sukoba između gradskog klera i papinskog legata. Premda se konkretan uzrok pobune ne može izričito navesti, utvrđeno je zbog čega se građanstvo zasigurno nije pobunilo. Tako je ukazano na činjenicu da je u to doba Zadar i te kako bio povezan i naklonjen kako svojim susjedima, moćnim Šubićima i hrvatsko-ugarskom kraljevstvu, tako i novoj anžuvinskoj dinastiji, pa prema tome papinski legat koji je odatle došao nije mogao biti zbog toga omražen, niti je to bio razlog da njegovim dolaskom u grad izbiju nemiri.

U sačuvanim spisima vezanim uz crkvenu problematiku i onim vezanim uz djelovanje ovog papinskog legata, utvrđeni su neki procesi karakteristični za povijest crkve u tom razdoblju kao što su prelaz prava na izbor biskupa i nadbiskupa s gradskog kaptola na papu i sukobi oko podjele gradske desetine. Primjere za oba navedena procesa nalazimo i u ostalim dalmatinskim gradovima.

To pokazuje da ne može biti govora ni o kakvom rasulu unutar zadarske crkvene organizacije koju Gentil onako rutinski spominje u svojim pozivima pojedinim svećenicima, jer je stanje u njihovim crkvama, prema onome što se može vidjeti, jednako tako dobro, ili loše, kao i ono u drugim dalmatinskim gradovima, koje je legat prije Zadra posjetio bez većih posljedica za tamošnji kler. Razlog pobune protiv Gentila nije dakle strah pred legatovom vizitacijom

Kroz opisane događaje provlači se jedna zanimljiva, ali do sada u našoj historiografiji zanemarivana tema: položaj crkve u srednjovjekovnom dalmatinskom gradu koja se ovdje donosi na zadarskom primjeru. Oni pokazuju kolika je važnost i moć crkve u to vrijeme.

Čvrsta ukorijenjenost Crkve u strukturi zadarskog komunalnog društva posebno se lijepo vidi na već spominjanom primjeru sukoba oko desetine u Trogiru i u Zadru, gdje je, za razliku od trogirskog biskupa, zadarski nadbiskup nametnuo svoje uvjete komuni, a ne ona njemu. To pokazuje da zadarska komuna, koja je u srednjem vijeku daleko snažnija od trogirске, ima i crkvenu organizaciju ne samo snažniju od trogirске, nego i od samih zadarskih gradskih vlasti.

Ovim je samo načeta navedena problematika i to u samo jednom vremenskom segmentu (na početku XIV. st.) i tek bi daljnja istraživanja trebala osvijetliti ulogu Crkve u srednjovjekovnoj dalmatinskoj komuni i njene odnose s pojedinim gradskim slojevima.

*Serđo Dokoza: THE PAPAL LEGATE GENTIL AND THE STATE OF THE CHURCH
IN ZADAR AT THE BEGINNING OF THE XIVTH CENTURY*

Summary

On his journey through Dalmatia at the beginning of the XIVth century the papal legate Gentil arrived in Zadar which was then under Venice and came into conflict with the city clergy which did not want to recognize him as their legate nor to allow him to visit the churches in Zadar. The causes for this conflict are unknown and the author, on the basis of an analysis of the entire life of the city of that time, makes an effort to fathom them. In addition, these events illuminate the largely ignored thematic of the social position of the church in the Medieval Dalmatian community.